ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 2.1-2

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.05.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
www.philologicalresearch.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:
Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Zaynura Qodirova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Dilrabo Ergasheva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.05.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www.philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Зайнура Кадирова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Дильрабо Эргашева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.05.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Zaynura Kadirova, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)
Dilrabo Ergashova, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

KURBANOVA MUHABBAT MATYAKUBOVNA,
SARBAROVA DILNOZA NOSIRJON QIZI
Deyksis va anafora tushunchalari: o‘xshash va farqliliklar 7

JUMANYAZOVA MUHABBAT XUSINOVNA
Xorazm vohasi folklori tilidagi muarrablar 10

KURBANAZAROVA NARGIS SHODIYEVNA
Qo‘ng‘irot etnonimining fonetik-fonologik
variantlarida semantik tafovut 13

BABAXANOVA DILAROM AXMATXANOVNA
O‘zbek adabiy tilida paremiyalarga xos xususiyatlar 18

O‘RAZOVA IQBOL ABDIKARIMOVNA
«Ko‘ngil» leksemasi va uning «tafakkur»
sememasidan shakllangan frazemalar tahlili 22

XOLOVA MUYASSAR ABDULHAKIMOVNA,
BOZOROVA ELINOR,
XOLIQULOVA ZARNIGOR
Alisher Navoiy korpusi tadqiqiga doir ayrim qaydlar 26

SAATOVA SURAYYO ISMAILOVNA
Individuallik – yozuvchi lisoniy shaxsini belgilashda muhim ko‘rsatkich
(J.Jovliyev asarlari misolida) 29

MUKUMOV MAKHMUD KHUDAYBERDIEVICH
Discourse and the formation of scientific meaning 32

IBODULLAYEVA KUNDUZ RUSTAM QIZI
Ilmiy diskursda janrlar masalasi va uning xususiyatlari 36

YADIGAROVA SITORA BAXRAMOVNA
Ingliz va o‘zbek tillaridagi kiyim va mato komponentli frazeologik
billiklarning konnotativ va denotativ ma’nolari 41

МИРЗАЕВА ШАХЛО РИЗАЕВНА,
РУЗИЕВА МУШТАРИ ХУСНИДДИН КИЗИ
Отличие синонимов от многозначных
слов в русском и узбкском языках 43

ХАЙДАРОВА ГУЛБАХОР ЮЛДАШЕВНА
Трансформация глагольной основы в прилагательное
с помощью суффиксов 47

ВАПАЕВА АНАХОН НАСУРИЛЛАЕВНА
Компонентный анализ активно употребляемых
единиц современной русской и узбекской лексики 51

ЙУЛДОШЕВА САОДАТЖОН ШУХРАТ КИЗИ
Формы обращения и речевого этикета в русскоязычных
и узбекоязычных онлайн-коммуникациях 55

МУНДАРИЖА

SOBIROVA GULSHANA FAXRIDDINOVNA
O‘zbek tili haqoratli so‘zlar izohli lug‘atini tuzish tamoyillari 61

YULBARSOV OCHILBEK OBIDJON O‘G‘LI
Neologizmlarning korpus tahlili yordamida tadqiq etilishi va
ularning konkordanslari asosida ma’lumotlar
bazasini shakllantirish tamoyillari 66

OQILA ABDULLAYEVA XOLMO‘MINOVNA
Turkiy tilshunoslikda dependency parsingga oid tadqiqotlar 72

HILOLAXON SHUHRATXON QIZI PO‘LATXONOVA
Neurolinguistic analysis of public speeches
on persuasive strategies in political rhetoric..... 78

TO‘YCHIYEVA ZULAYXO HAMROQO‘LOVNA
O‘zbek antroponimikasida ism tanlash masalalari..... 81

ADABIYOTSHUNOSLIK

УМУРЗОҚОВ БАҲРИДДИН САФАРОВИЧ
Алий Сафий Ҳиравий қаламига мансуб янги топилмалар 84

XALILOVA SHOHISTA MUHAMMADI QIZI
Rey Bredberining asarlari va o‘zbek adabiyotida
anti-utopik mavzularning qiyosiy tahlili 89

ABDIVALIYEV OBITJON ODILJONOVICH
Abdulla Qahhorning «Boshsiz odam»
hikoyasida huquqsiz ayol timsoli 92

QARAQULOV AZIZBEK
Inson va tabiat muammosining o‘rganilishi..... 94

TA’LIM

SHAMSIDDINOVA DILAFUZ FAXRIDDINOVA
The efficacy of contextual learning through extensive reading
and listening in enhancing esl speaking vocabulary 99

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 3-4
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

INDIVIDUALLIK – YOZUVCHI LISONIY SHAXSINI BELGILASHDA MUHIM KO'RSATKICH (J.JOVLIYEV ASARLARI MISOLIDA)

Saatova Surayyo Ismailovna,
O'zbekiston Milliy universiteti o'zbek tilshunosligi kafedrasi o'qituvchisi, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Keyingi yillarda tilshunoslikda lisoniy shaxs tushunchasi taboro faollashib, lisoniy shaxs voqelanishiga ta'sir etuvchi turlicha omillar tadqiq qilinmoqda. Tilga ta'sir etuvchi omillarni lingvistik va ekstralingvistikka ajratganimizdek, lisoniy shaxs voqelanishida ham lingvistik va ekstralingvistik omillar birdek ta'sir o'tkazadi. Tadqiqotchilar dastlab lisoniy shaxs shakllanishida lingvistik omillarni tadqiq qilishgan. Chunki lisoniy shaxs bu – til imkoniyatlaridan to'liq foydalanuvchi, lisoniy bilimini amalda nutqi orqali namoyon eta oluvchi, tilga ta'sirini o'tkazuvchi shaxs. Rus tilshunosi Y.N.Karaulov **«**Har qanday matn ortida lisoniy tizimlarni egallagan shaxs turadi**»**[1] – , deya ta'kidlaydi. Badiiy matn boshqa matn turlaridan imkoniyatining kengligi bilan ajralib turadi. Yozuvchining ijodiy mahsuli bo'lmish badiiy matn til va shaxs munosabatlarini o'rganishdagi asosiy manba bo'lib, unda shaxsning, ya'ni yozuvchining lisoniy bilimi, salohiyati, so'z qo'llash mahorati, olamni anglashi va uni ifodalashi yaqqol namoyon bo'ladi. Lisoniy shaxs tushunchasiga D.Niyazova **«**Badiiy matnda lisoniy shaxs tiplari**»** deb nomlangan dissertatsiyasida **«***Lisoniy shaxs* nutq tuzuvchi va uni idrok etuvchi, tildan foydalanish jarayonida unga o'z shaxsiy sifatlari bilan ta'sir ko'rsatuvchi, jamiyatda shakllangan milliy-madaniy qarashlarni tilda namoyon etuvchi shaxsdir»[2], – deya baholaydi.

Albatta, lisoniy shaxsga xos bu xususiyatlar, avvalo, badiiy matnda namoyon bo'ladi. Yozuvchi matn yaratar ekan, ma'lum xalqqa xos milliy-madaniy qarashlarni ham, shaxsiyatga xos bo'lgan sifatlarni ham personajlar nutqi orqali matnda ifodalaydi. Demak, har bir badiiy matnda, avvalo, o'sha matnni yaratgan yozuvchi lisoniy shaxsi yotadi. Yozuvchilar personajlarini jonli va hayotiy chiqishi uchun ularning nutqidagi til vositalarni va xatti-harakatlarini individual xarakter xususiyatlariga, ya'ni biologik-fiziologik jihatlari, patalogik belgilari, ruhiyati, kasbi, jamiyatdagi roli va maqomi, qiziqishlari, dunyoqarashi, salohiyati, saviyasi va boshqa holatlarga muvofiq yaratadi. Shuningdek, muallif personajlarning jonli chiqishida ular nutqida jamiyatdagi mavqeyi va roliga munosib til birliklarini tanlay olishi ham muhimdir. Zero, X.Yo'ldasheva ta'kidlaganidek, «Badiiy asarlar matnida personajlarning ijtimoiy mavqeyi va rolini aniq tasvirlash muhim ahamiyatga ega. Yozuvchi personajlarining individual qiyofasini gavdalantirishda ularning jamiyatdagi ijtimoiy maqomi va rolidan kelib chiqib yondashadi. Asarda personajlar nutqi ularning ijtimoiy roli va mavqeyiga muvofiq tarzda shakllantiriladi»[3]. Demak, yozuvchining mahorati turli his-tuyg'ularga ega qahramonlarning lisoniy shaxsini shakllantira olishida, ularning o'ziga xosligini ko'rsatib bera olishida ko'rinadi.

Darhaqiqat, har bir mohir yozuvchi personajlarni shakllantirayotganida ularning nutqidagi birliklarni individual xususiyatlariga munosib ehtiyotkorona tanlaydi. Badiiy matn yozuvchi va shoirlarning olam haqidagi bilimlarini yaqqol ko'rsata oladi. Badiiy matnni tahlil qilishda yozuvchi shaxsini hisobga olish, lisoniy birliklarning matnda bajargan vazifasini tahlil qilish muhim. Yozuvchi qo'llagan lingvistik birliklarni, personajlar nutqini tahlil qilish bilan yozuvchining lisoniy shaxsini belgilash mumkin. Yozuvchi lisoniy shaxsini aniqlashda, avvalo, uning individual tili (idiolekti) va individual uslubi (idiostili)ga murojaat etiladi. M.Umurzoqova ham «Muallif lisoniy shaxsining tadqiqi uning til birliklarini aktuallashtirish mahorati, olamning lisoniy manzarasini o'ziga xos uslub va bo'yoqlarda berishi haqida tasavvur paydo qiladi, shuningdek, uning idiouslubi haqida axborot tashiydi»[4] deb yozadi. Shu asosda lisoniy shaxs tushunchasi bilan birga idiolekt hamda idiostil tushunchalari ham kirib kelgan. Demak, yozuvchining individual

[1] Караулов Ю.Н. Русская языковая личность и задача её изучения // Язык и личность. – М.: Наука, 1989. – С. 3-8.
[2] Ниязова Д. Бадиий матнда лисоний шахс типлари: Филол. фан. б. фалс. док. (PhD) дисс. автореф. – Қарши, 2020. – В. 21.
[3] Yo'ldasheva X. Badiiy matnning sotsiopragmatik tadqiqi: Filol. fan. dok. (DSc)… diss. – Qarshi, 2023. – B. 133.
[4] Umurzoqova M. Badiiy matnda lisoniy shaxs voqelanishining sotsiopragmatik va lingvomadaniy aspekti: Filol. fan. dok. (DSc)… diss. – Toshkent, 2024. – B. 23.

tili va uslubi uning lisoniy shaxsini belgilashdagi eng asosiy ko‘rsatkichlar hisoblanadi. Yozuvchi lisoniy shaxsining o‘ziga xosligini belgilovchi inidividual tili va uslubida bevosita asarlarining lingvopoetikasiga tahlilga tortiladi. Masalan, metaforalar yozuvchining olamni qay darajada idrok etishi, obrazli fikrlash uslubi, tasavvur va tafakkur dunyosi, olamni qanday anglashining o‘ziga xosligini ko‘rsatadi.

Yosh J.Jovliyev asarlaridagi metaforalarning e’tiborli jihati, shundaki, o‘ziga xos sintaktik qurilishga ega. ***«****Musofirlik to‘ni, g‘ariblik kavushi – yozin-qishin kiyiladigan bo‘ldi****». «****So‘raydiganim yuq», - deb darsga ham bormay qo‘yaverardim. Ammo ko‘nglim yetim qo‘zi edi.* (J.Jovliyev. **«**Qo‘rqma**»**) Muallif asarlarida o‘xshatishning ham o‘ziga ko‘rinishlari uchraydi: ***«****Momomning qornida yotib, uning ko‘z yoshlarini artaman, oppoq sochlarini silayman, shu yerda mudrayman, sag‘ir qo‘y qurigan saksovul soyasiga o‘zini urganday».* Har bir ijodkorning o‘ziga xos uslubi tilda mavjud leksemalarni o‘z ma’nosidan tashqari boshqa yangi ma’nolarda qo‘llay olishida, yani nutqiy okkozionallar yarata olishida ham ko‘rinadi. ***«****Uning ko‘zlari muzlagandi****».*** Bu yerda *muzlagandi* so‘zi odatda holatni kuchliroq va obrazliroq tasvirlash uchun ishlatilgan. Garchi muzlamoq fe’li mavjud bo‘lsa-da, *muzlagandi* so‘zi ko‘proq hissiy va ekspressiv bo‘yoqqa ega. Bu so‘zning qo‘llanilishi ko‘zlardagi sovuqlikni, hissizlikni ta’kidlashga xizmat qilyapti. Yoki ***«****Butun mamlakatda ishsizlik semirmoqda»* bu o‘rinda ko‘paymoqda ma’nosini beruvchi semirmoqda so‘zi ham alohida uslubiy vazifa bajargan. Okkozional so‘zlar yozuvchining haqiqiy yaratuvchilik qobiliyatini ko‘rsatuvchi nutqiy hodisadir. J.Jovliyev asarlarida anaforalar ham uslubiy vazifa bajaradi. Anafora – bir xil so‘z yoki jumlaning gap boshida takrorlanishi. Bu usul nutqqa ta’sirchanlik, ritmlik beradi va muayyan g‘oyani ta’kidlash uchun xizmat qiladi. ***«****Men qo‘rqmayman, men kurashaman, men g‘alaba qozonaman****»*** – qahramonning qat’iy niyati, ishonchi, **«***Umid bor, ishonch bor, sevgi bor***»** – umid, ishonch va sevgi uchligining ahamiyati anafora orqali kuchaytirilgan. **«***Vatan uchun, xalq uchun, kelajak uchun kurashamiz***»** – maqsadlar anafora orqali tartiblangan va urg‘u berilgan. Alliteratsiya – bir xil undosh tovushlarning so‘zlarda takrorlanishi. Bu usul nutqqa ohangdorlik, joziba beradi. J.Jovliyev asarlarida bu holat ham ko‘plab uchraydi. **«*****S****okin* ***s****uhbat* ***s****ari* ***s****ayr qildik****»*** – **«**S**»** tovushining takrorlanishi nutqqa ohangdorlik beradi. **«*****Q****albimda* ***q****ayg‘u,* ***q****albimda* ***q****uvonch****»*** – **«**Q**»** tovushining takrorlanishi ziddiyatni kuchaytiradi.

J.Jovliyevning asarlari tiliga ahamiyat qaratilganda parsellyat (bo‘laklangan) birliklar alohida ahamiyat kasb etadi. Parsellyatsiya – bu gapni bir nechta qismlarga bo‘lish, ularni vergul, tire yoki nuqta bilan ajratish orqali ta’sirchanlikni oshirish usuli. Bu usul nutqqa musiqiylik beradi, ohangdorlikni kuchaytiradi, ma’noni ta’kidlaydi va o‘quvchining e’tiborini jalb qiladi. Asarlarida parsellyatsiya turli maqsadlarda ishlatiladi. Masalan, hissiyotni kuchaytirish, g’azabni, sevgini, sog‘incni, qo‘rquv va turli holatlarni kitobxonga ta’sirchan ifodalashda: **«***Men qo‘rqdim... Juda qo‘rqdim... O‘limdan ham qo‘rqdim****». «****U keldi. Birdan. Kutilmaganda****», «****Men jim qoldim. So‘zsiz. Hech nima demadim****», «****Bu – haqiqat... Achchiq haqiqat...****», «****Sog‘indim... Seni... Juda sog‘indim...****»*** Ushbu holatlar yozuvchining o‘ziga xos uslubi bilan birga asarning yengil o‘qilishiga ham xizmat qiladi.

Sh.Qalandarovning ta’kidlashicha, **«**Adib personajlarini matnda jonli til sohiblariga tenglashtira olsagina, ularni lisoniy shaxs deyish mumkin**»**[1].

– Mana bu qo‘ylarning ham tarixi bormi?

– Bor, bolam.

– O‘tirik gapirmang!

– Qo‘ylarning tarixi qo‘ylik, qullik...

– Qanday qilib qo‘yda tarix bo‘ladi, bobo? Axir ular hayvon-ku! (J.Jovliyev. **«**Qo‘rqma**»**) Bu o‘rinda *o‘tirik* yolg‘on ma’nosida qo‘llangan bo‘lib, bunday leksik birliklar yozuvchi lisoniy shaxsini belgilashda uning o‘ziga xos idiolektini ko‘rsatishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilgan. Shuningdek, shu birgina bobo va nabiraning dialogidan asar tilining naqadar jonli va hayotiyligini sezish mumkin.

J.Jovliyevning o‘ziga xos lisoniy shaxsini ko‘rsatadigan jihatlardan yana biri bu asarlarida sarkazm va ironiyaning juda ko‘p uchrashidir. Yozuvchi bu usullardan jamiyatdagi illatlarni tanqid qilish, qahramonlarning ichki dunyosini ochib berish va asarga o‘ziga xos joziba berish uchun foydalanadi:

Sarkazm – achchiq, kinoyali istehzo bo‘lib, u ochiqchasiga tanqidni ifodalaydi, muammolarni ko‘rsatish uchun ishlatiladi. J.Jovliyev asarlarida ijtimoiy tanqidlar ham uchraydi. ***«****Bizda hamma narsa yaxshi. Faqat yaxshi narsalar yaxshi emas, xolos****».*** Bu gapda yozuvchi jamiyatdagi muammolarni yashirishga urunishni sarkazm orqali fosh qiladi.***»****Ular xalq uchun jon kuydiradi. O‘z cho‘ntaklari uchun ko‘proq****»***. Bu amaldorlarning korrupsiyalashganligini, xalq manfaatlarini o‘ylamasligini ochiqchasiga tanqid qiladi. ***«****Bizda eng zo‘r ta’lim. Faqat bilim beradigan odam yo‘q****».*** Bu ta’lim tizimidagi muammolarni, sifatning pastligini sarkazm bilan ko‘rsatadi.***»****Agar hammamiz qo‘rqmasak, qanday qilib bu dunyoda tartib*

[1] Қаландаров Ш. Ўзбек лингвомаданий муҳитида халқ мақоллари эвфемизацияси: Филол. фан. б. фалс. док. (PhD) дисс. – Фарғона, 2019. – Б. 109.

bo‘ladi?» (J.Jovliyev. «Qo‘rqma») Bu yerda *tartib* so‘zi ostida aslida adolatsizlik, zo‘ravonlik va zulm yashiringan. Sarkazm orqali bu holatga qarshi norozilik ifodalanadi.

Ironiya – so‘zning teskari ma’noda ishlatilishi. Ya’ni, aytilgan gapning maqsadi aslida uning aksini bildirishdir. U sarkazmga qaraganda yumshoqroq va yashirinroq tanqidni ifodalaydi. Qahramon xarakterini ochish: bir qahramonning boshqa bir qahramonni maqtab, aslida uni pastga urushi ironiya hisoblanadi: *«U juda aqlli. Shuning uchun hech kim uni tushunmaydi»* jumlasi orqali aqlli odamning jamiyatda o‘z o‘rnini topa olmasligiga ishora qiladi.Voqelikni tasvirlash: biror voqea yuz berayotganda, qahramonning ichki fikrlari bilan voqelik o‘rtasida ziddiyat bo‘lsa, ironiya yuzaga keladi: *«Hamma xursand edi. Faqat men yig‘lagim kelardi»* jumlasi voqelikning qahramonga ta’sirini ochib beradi. Adolatsizlikni ko‘rsatish: *«Qonun hamma uchun teng. Faqat ba’zilar uchun tengroq».* Bu jumla qonunning amalda ba’zan amaldorlar tomonidan buzilishi, adolatli ishlamasligini, ba’zi odamlarga imtiyoz berilishini ironiya bilan tanqid qiladi.

J. Jovliyevning lisoniy shaxsi yoki lingvistik individualligi tilining boyligida, obrazliligida, asarlarida ohangdorlik va ichki musiqiylik kuchli, badiiy ifoda vositalaridan mohirona foydalanishida ko‘rinadi. Muallif sodda uslub orqali murakkab falsafiy mushohadaga chorlaydi. Uning personajlari nutqida milliy ruh, o‘zbek xalqining qadriyatlari, urf-odatlari va milliy tafakkuri aks etadi. Yozuvchi o‘zbekona dunyoqarashni ifodalaydigan xalqona paremalardan keng foydalanadi. Umuman olganda, J. Jovliyev asarlarida yozuvchi lisoniy shaxsiyati o‘zbek tilining boy ifoda imkoniyatlarini samarali tarzda ishlata oladigan, o‘ziga xos til va uslubga ega bo‘lgan shaxs sifatida namoyon bo‘ladi.

Rezyume: Ushbu maqolada yozuvchining lisoniy shaxsini belgilashda uning individual tili va uslubining ahamiyati tahlil qilinadi. Yozuvchining til vositalaridan foydalanishdagi o‘ziga xosligi, badiiy ifoda usullari va uslubiy xususiyatlari uning ijodiy portretini shakllantirishning asosiy mezoni sifatida qaraladi. Badiiy matn asosida yozuvchi shaxsining til orqali namoyon bo‘lishi ochib beriladi.

Resume: This article analyzes the importance of the writer’s individual language and style in determining his linguistic personality. The writer’s originality in using language tools, methods of artistic expression and stylistic features are considered as the main criteria for forming his creative portrait. On the basis of a literary text, the manifestation of the writer’s personality through language is revealed.

Резюме: В статье анализируется значение индивидуального языка и стиля писателя в определении его языковой личности. Своеобразие использования писателем языковых средств, приемов художественного выражения и стилистические особенности рассматриваются как основные критерии формирования его творческого портрета. На основе художественного текста раскрывается проявление личности писателя через язык.